

5. Důchody a sociální služby

Důchod vyplácený z důchodového pojištění je druh dávky v rámci důchodového systému, na kterou má nárok dle zákona (č. 155/1995 Sb.) každý, kdo splnil podmínku minimální doby pojištění a dosáhl důchodového věku. Data byla převzata z České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ). Sociální služby jsou určeny osobám, které se dostaly do nepříznivé sociální situace, za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Zdrojem dat pro podkapitulu o sociálních službách bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Důchodci, důchody

Podle evidence ČSSZ bylo v Královéhradeckém kraji ke konci roku 2014 celkem 158 868 osob, které měly ze zákona, nárok na výplatu některého z důchodů uvedeného v tomto zákoně. **Starobní důchod** (bez souběhu s vdovským či vdoveckým) pobíralo v tomto roce 98 165 seniorů, tj. 61,8 % z celkového počtu osob důchodově pojištěných a další pětina (21,1 %) dostávala starobní důchod v souběhu s vdovským či vdoveckým důchodem (33 590 osob). Větší část příjemců starobních důchodů (bez souběhu) tvořily ženy (53,9 %), což je odrazem demografického vývoje obyvatel kraje a jejich zdravotního stavu.

Tab. 5.1 Příjemci starobních důchodů podle pohlaví v letech 2010 až 2014 (stav v prosinci)

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení

	Muži					Ženy				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Příjemci pobírající starobní důchod (bez souběhu)	41 524	44 088	44 220	44 570	45 258	50 568	52 863	52 623	52 522	52 907
z toho předčasný důchod	9 182	11 430	12 045	12 596	13 266	12 272	14 259	14 732	15 205	15 792
Podíl počtu příjemců předčasných starobních důchodů (bez souběhu) (%)	22,1	25,9	27,2	28,3	29,3	24,3	27,0	28,0	28,9	29,8
Příjemci pobírající starobní důchod v souběhu s vdovským (vdoveckým)	4 873	4 969	5 037	5 032	5 090	28 776	28 916	28 766	28 575	28 500
z toho předčasný důchod	431	516	593	658	735	1 892	2 158	2 394	2 604	2 852
Podíl počtu příjemců předčasných starobních důchodů v souběhu s vdovským (vdoveckým) (%)	8,8	10,4	11,8	13,1	14,4	6,6	7,5	8,3	9,1	10,0

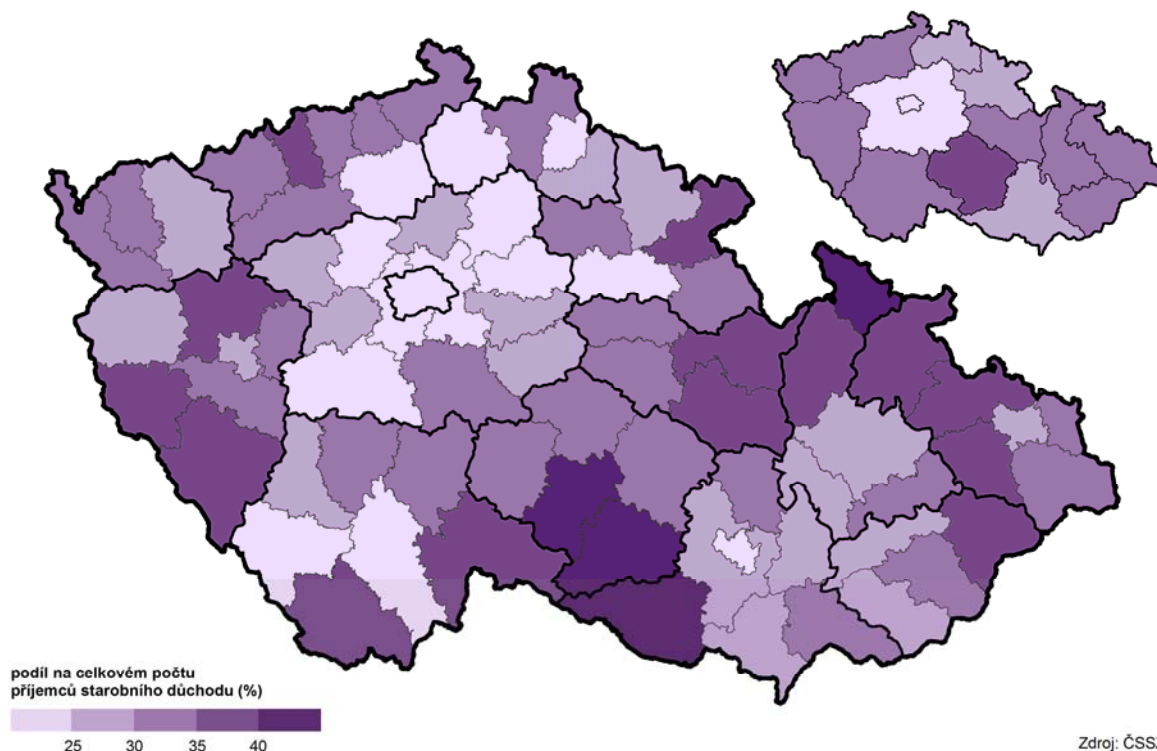
Od roku 2010, kdy jsou data plně srovnatelná v časové řadě, vzrostl počet příjemců starobního důchodu (bez souběhu) o 6,6 %, což je odrazem stárnutí populace, která patří k nejstarším v ČR. Nárůst mužů (o 9 %) byl rychlejší než u žen (o 4,6 %). Ještě rychleji rostly počty předčasných starobních důchodců (bez souběhu), kdy nárůst u mužů v posledních pěti letech představoval 44,5 % a u žen byl více než čtvrtinový (28,7 %).

Podíl **předčasných starobních důchodů** (bez souběhu) na jejich celkovém počtu tak vzrostl z 23,3 % v roce 2010 na 29,6 % v roce 2014, tedy o 6,3 p.b. Nárůst u mužů (o 7,2 p.b.) byl rychlejší než u žen (o 5,6 p.b.). Podíl předčasných důchodů byl v roce mírně nad průměrem ČR (28,5 %) a mezi čtrnácti kraji to byl pátý nejnižší podíl. Předčasný odchod do důchodu je mimo jiné ovlivněn i úrovní nezaměstnanosti v regionu. Nejvyšší podíl předčasných důchodů tak vykázaly Hl. město Praha a Středočeský kraj, které patří dlouhodobě k regionům s nejnižší nezaměstnaností v ČR. Naopak nejvyšší podíl příjemců předčasných starobních důchodů vykázaly Kraj Vysočina a Pardubický kraj, podíl nezaměstnaných v těchto krajích ale nepatří k nejvyšším v ČR.

V roce 2014 největší část důchodců, kteří pobírali starobní důchod (bez souběhu) v kraji, žila na území **okresu Hradec Králové** (29,8 % ze všech příjemců starobních důchodů bez souběhu v kraji), po pětině v okresech Trutnov a Náchod (21,6 %, resp. 20,8 %) a po zhruba jedné sedmině v okresech Jičín a Rychnov nad Kněžnou (14 %, resp. 13,8 %).

Nejvyšší podíl příjemců **předčasných starobních důchodů** (bez souběhu) měl v Královéhradeckém kraji **okres Náchod** (38,9 %). Z celkového počtu 77 okresů v ČR je to sedmý nejvyšší podíl a vůbec nejvyšší podíl předčasných starobních důchodů vykázaly okresy Znojmo a Jihlava (43,7 %, resp. 42,3 %). Naopak v okrese Hradec Králové byl podíl předčasných důchodů o 15,3 p.b. nižší než v okrese Náchod, dosáhl hodnoty 23,6 % a v porovnání s okresy v celé ČR byl desátý nejnižší.

Příjemci předčasných starobních důchodů (bez souběhu)
podle okresů a krajů v prosinci 2014

Průměrná výše starobního důchodu bez souběhu vzrostla od roku 2010 téměř o stejné procento u obou pohlaví (o 9,2 %, resp. 9,3 %) a v roce 2014 dosáhla výše 12 012 Kč u mužů a 10 039 Kč u žen. V absolutním vyjádření představoval nárůst u mužů za pět let 1 017 Kč, u žen 851 Kč. Rozdíl ve výši vyplácených starobních důchodů (bez souběhu) mezi oběma pohlavími v časové řadě rostl ve prospěch mužů. Zatímco v roce 2005 činil rozdíl mezi starobním důchodem (bez souběhu) mužů a žen 1 389 Kč, po devíti letech v roce 2014 vzrostl o téměř 600 Kč na 1 974 Kč.

Tab. 5.2 Průměrná výše starobních důchodů podle pohlaví příjemců v letech 2010 až 2014 (stav v prosinci)

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení

v Kč

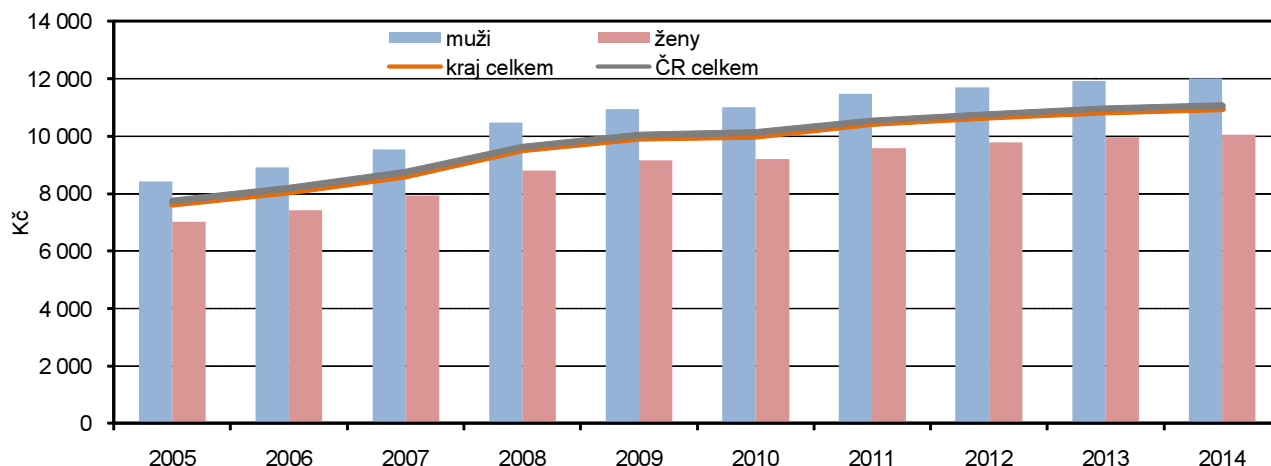
	Muži					Ženy				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Průměrná měsíční výše starobních důchodů (bez souběhu)	10 996	11 463	11 707	11 908	12 012	9 187	9 583	9 782	9 948	10 039
z toho předčasných	10 056	10 561	10 754	10 910	10 970	8 323	8 730	8 897	9 044	9 129
Průměrná měsíční výše starobních důchodů v souběhu s vdovským (vdoveckým)	12 188	12 699	12 981	13 218	13 339	10 983	11 426	11 649	11 831	11 921
z toho předčasných	11 678	12 122	12 280	12 495	12 543	10 382	10 829	11 044	11 209	11 303

Pětina z celkového počtu důchodově pojištěných pobírala **starobní důchod v souběhu** s vdovským nebo vdoveckým důchodem. Hodnota těchto důchodů byla zákonitě vyšší a koncem roku 2014 dosáhla v kraji výše 13 339 Kč u mužů a 11 921 u žen. Nárůst oproti roku 2010 byl u mužů 1 150 Kč, tj. 9,4 % a u žen 939 Kč, tj. o 8,5 %.

Graf 5.1 Průměrná měsíční výše starobního důchodu (bez souběhu) v Královéhradeckém kraji a ČR podle pohlaví v letech 2005 až 2014

Zdroj: ČSSZ

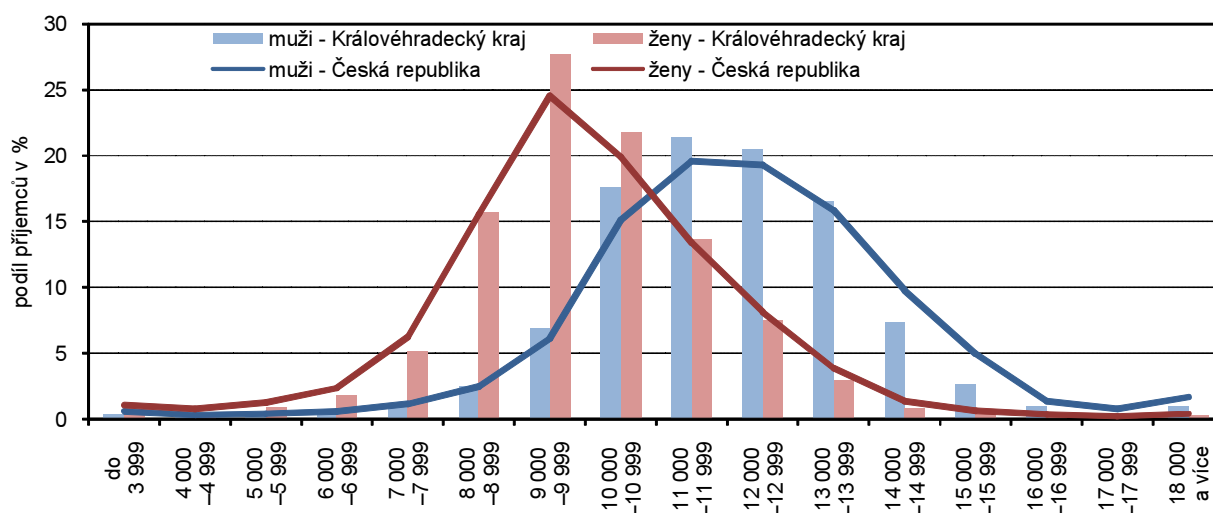

Pozn.: Data nejsou plně srovnatelná v celé časové řadě, od roku 2010 došlo ke změně v zařazení invalidních důchodců po 65 letech věku mezi starobní důchodce.

Více než pětina vyplácených **starobních důchodů mužům** v kraji (21,4 %) v roce 2014 byla ve výši (11 000–11 999 Kč) a další pětina mužů (20,5 %) dostávala starobní důchod ještě o tisíc korun vyšší (12 000–12 999 Kč). Podíl příjemců starobních důchodů v těchto dvou hladinách byl vyšší než činil průměr za ČR. Významně jsou zastoupeny u mužů důchody ve výši 10 000–11 999 Kč a 13 000–13 999 Kč, v roce 2014 je pobíralo 17,6, resp. 16,5 % z celkového počtu příjemců starobních důchodů (bez souběhu) a to bylo nad průměrem ČR. Naopak starobní důchody mužů ve vyšších příjmových hladinách (14 000–14 999 Kč a 15 000–15 999 Kč) měly v kraji zastoupení výrazně pod průměrem ČR.

Graf 5.2 Příjemci starobního důchodu (bez souběhu) podle jeho výše v Královéhradeckém kraji k prosinci 2014

Zdroj: ČSSZ

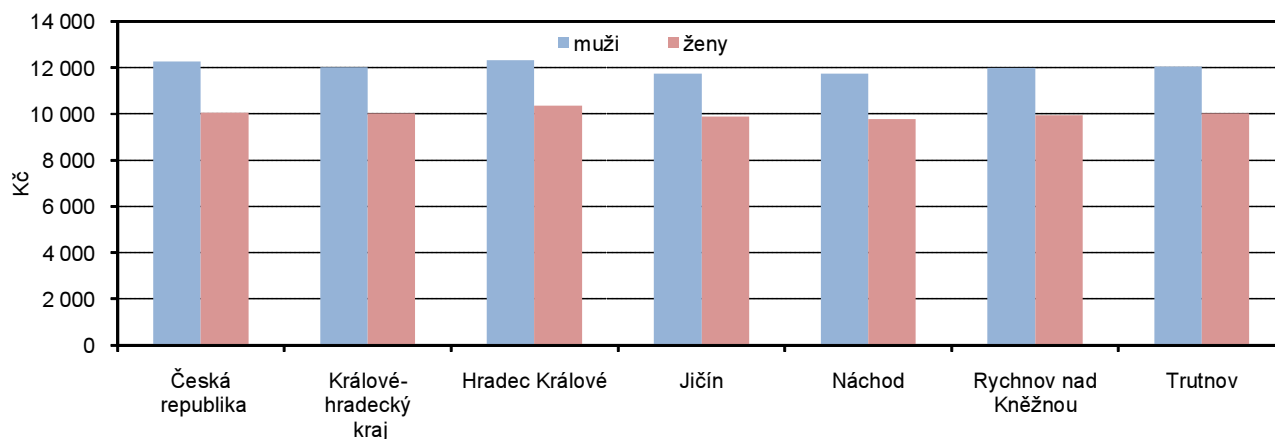

Odišná situace byla u **žen** pobírajících starobní důchod (bez souběhu) v roce 2014. Více než čtvrtina (27,7 %) z nich pobírala důchod ve výši (9 000–9 999 Kč) a další pětina dostávala důchod ještě o tisíc korun vyšší (10 000–10 999 Kč). Zastoupení důchodkyň v těchto dvou skupinách důchodů bylo vyšší než činil průměr za ČR. V ostatních hladinách důchodů se krajský průměr výrazně nevymykal od průměru za ČR.

Nejvyšší starobní důchody (bez souběhu) v kraji pobírali v roce 2014 senioři v **okrese** Hradec Králové; muži ve výši 12 314 Kč a ženy ve výši 10 359 Kč. Ze 77 okresů to představuje mezi muži šestnáctý a mezi ženami pátý nejvyšší důchod v ČR. Naopak nejnižší starobní důchody v kraji byly vypláceny mužům v okrese Jičín (11 733 Kč) a ženám v okrese Náchod (9 763 Kč). V porovnání se 77 okresy ČR to představuje desátý, resp. sedmáctý nejnižší důchod ze všech okresů v republice.

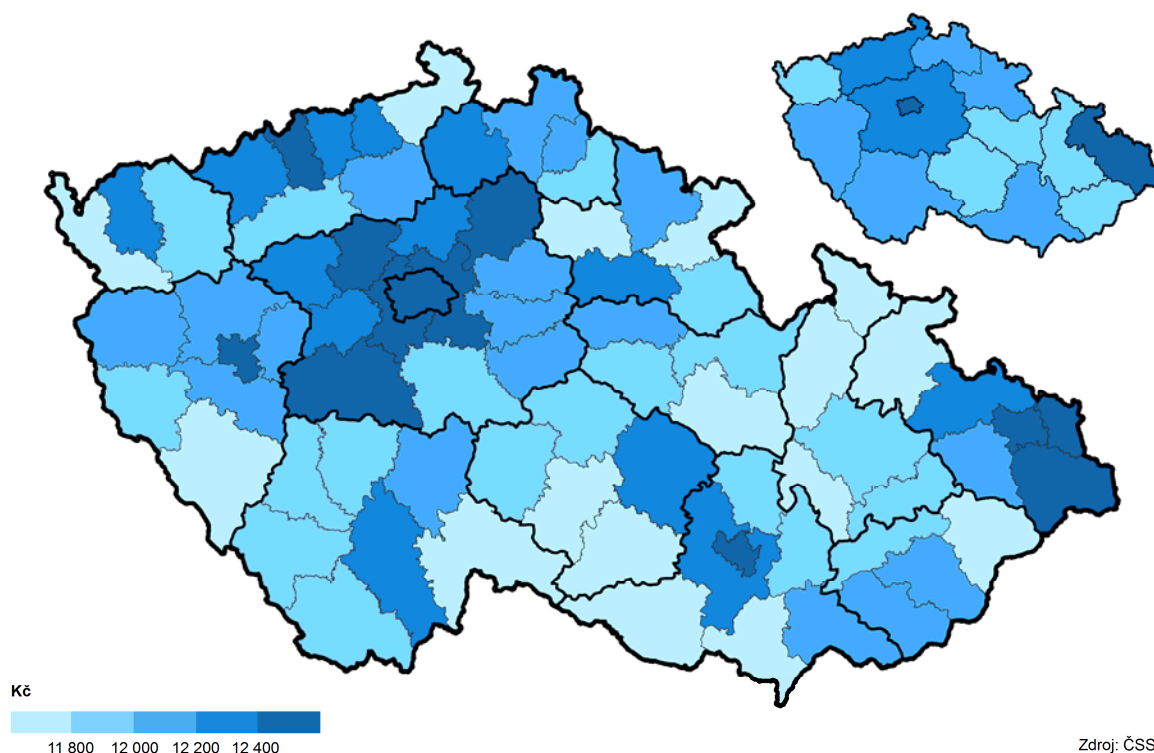
Graf 5.3 Průměrná výše starobních důchodů (bez souběhu) v ČR, Královéhradeckém kraji a jeho okresech podle pohlaví v prosinci 2014

Zdroj: ČSSZ

Porovnáme-li důchody v jednotlivých krajích České republiky; výše starobních důchodů bez souběhu vyplácená mužům v Královéhradeckém kraji byla šestá nejnižší v ČR, u důchodů v souběhu s vdovským řadí kraj na pátou nejnižší příčku. Ženy v našem kraji na tom byly z hlediska důchodů o něco lépe než muži. Výše vyplácených důchodů ženám (bez souběhu) byla pátá nejvyšší, v souběhu s vdovským důchodem patřila kraji šestá nejvyšší příčka.

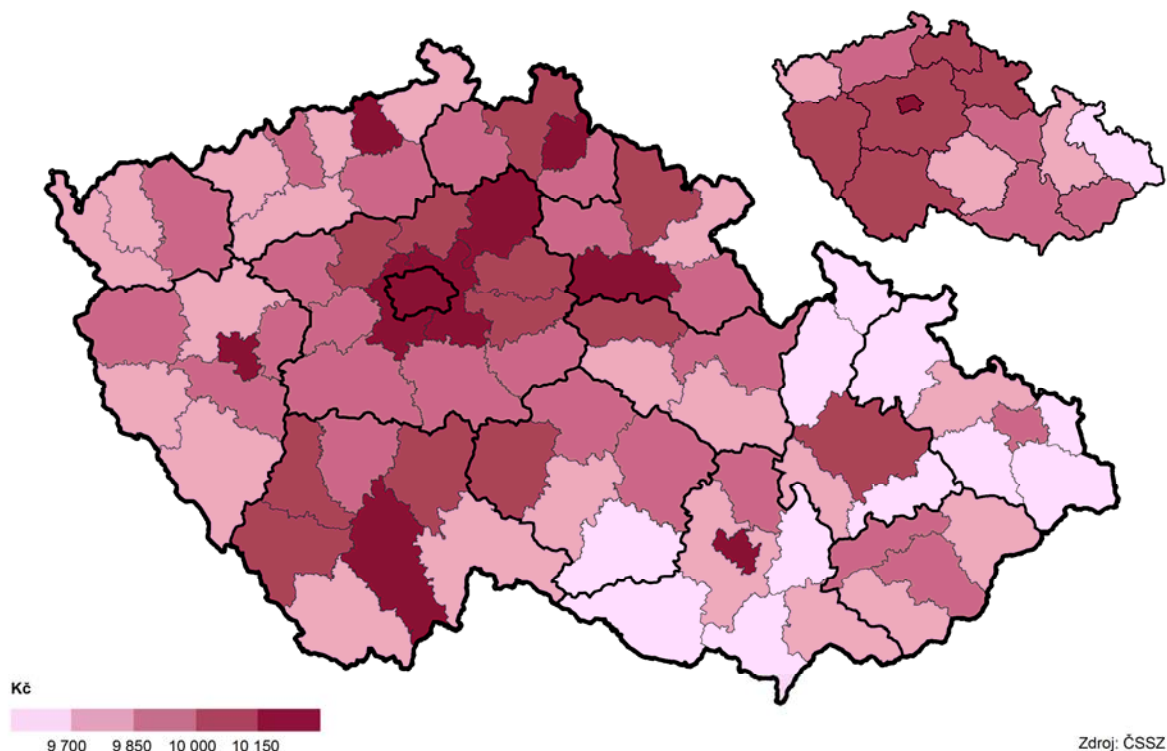
Průměrná měsíční výše starobního důchodu (bez souběhu) podle okresů a krajů v prosinci 2014 - muži

Zdroj: ČSSZ

Průměrná měsíční výše starobního důchodu (bez souběhu)
podle okresů a krajů v prosinci 2014 - ženy

Pobytové sociální služby

Poskytování sociálních služeb v České republice je vymezeno zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Sociální služby jsou poskytovány v několika formách: terénní, ambulantní a pobytové a v jejich kombinacích. Přehled poskytovatelů sociálních služeb registrovaných v Královéhradeckém kraji, je uložen v odkaze <http://registr.mpsv.cz> a jejím správcem v elektronické podobě je MPSV.

Největšími poskytovateli pobytových sociálních služeb v kraji zaměřených na seniory jsou domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem a domy s pečovatelskou službou. V domovech pro seniory a se zvláštním určením jsou pojmy lůžko a místo totožné.

Domovy pro seniory (někdy též domovy důchodců) poskytují pobytové sociální služby seniorům, kteří potřebují trvalou pomoc druhé osoby. Domovy zabezpečují komplexní péči a současně nabízí aktivizační a sociálně terapeutické činnosti. Služba se poskytuje za úplatu.

Domovy se zvláštním režimem poskytují pobytové sociální služby pro lidi nemocné stařeckou demencí, Alzheimerovou nemocí a ostatními typy demencí, kteří mají z důvodu těchto onemocnění sníženou soběstačnost a proto potřebují pravidelnou pomoc jiné osoby. Způsob poskytování služeb je podobné jako v domovech pro seniory, jen je přizpůsoben specifickým potřebám osob s demencí.

Domy s pečovatelskou službou (DPS) jsou zařízení, která poskytují bydlení starším či zdravotně postiženým občanům, jejichž zdravotní stav nevyžaduje komplexní ústavní péči, žijí osaměle, jsou příjemci pečovatelské služby a kteří jsou v základních životních úkonech soběstační, ale pro zajištění některých potřeb potřebují z důvodu věku nebo zdravotního stavu pomoc nebo péči jiné osoby a tuto pomoc nebo péči nemohou zajistit rodinní příslušníci. Ubytování je poskytnuto na základě nájemní smlouvy pro konkrétní ubytovací jednotku.

Tab. 5.3 Vybraná zařízení sociální péče podle okresů v roce 2014

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí

	Domovy pro seniory ¹⁾			Domovy se zvláštním režimem ¹⁾			Domy s pečovatelskou službou ²⁾		
	zařízení	lůžka	lůžka na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let	zařízení	lůžka	lůžka na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let	domy	byty	byty na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let
Královéhradecký kraj	36	2 363	22,6	11	532	5,1	68	2 324	25,4
v tom okres:									
Hradec Králové	6	513	16,0	4	223	6,9	8	580	20,5
Jičín	8	397	26,8	1	48	3,2	13	267	20,4
Náchod	10	622	29,1	1	49	2,3	13	359	19,1
Rychnov n. Kn.	5	355	24,8	2	122	8,5	13	340	27,0
Trutnov	7	476	21,4	3	90	4,1	21	778	41,6

¹⁾ údaje jsou územně členěny podle detašovaných pracovišť a nemusejí tedy odpovídat údajům za kraje, které jsou zpracovány podle sídla právního subjektu; zařízení sociálních služeb i místa v nich jsou členěna podle druhu poskytované služby; v jednom zařízení může být poskytováno více druhů sociálních služeb

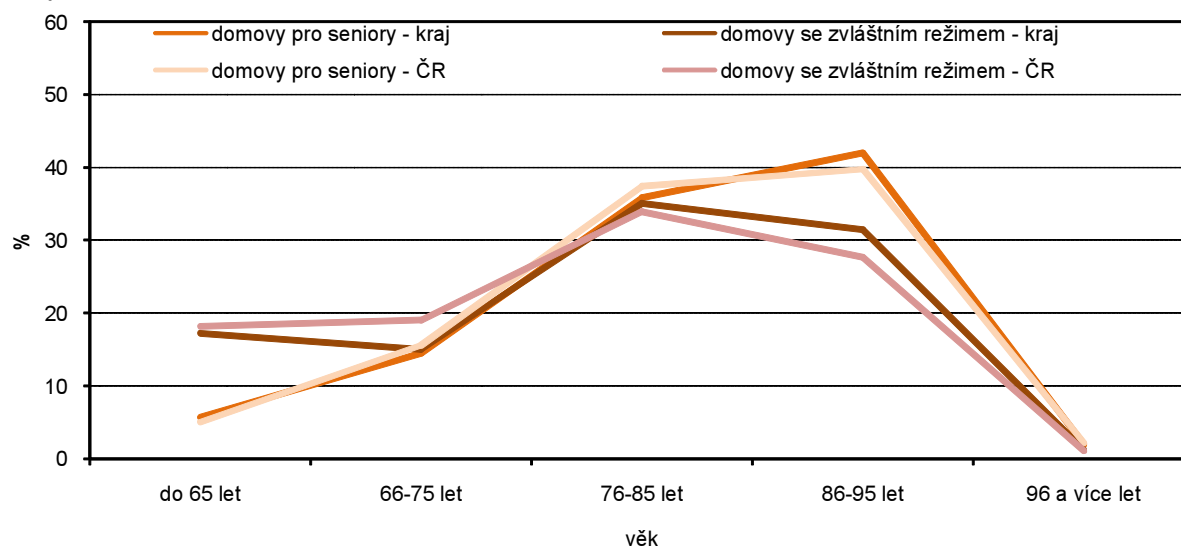
²⁾ data za rok 2010

V roce 2014 bylo v kraji k dispozici 2 363 lůžek v 36 domovech pro seniory. Od roku 2007 počet těchto zařízení i lůžek v nich sice rostl, ale nárůst počtu obyvatel v seniorském věku byl v kraji ještě rychlejší. Z toho důvodu počet lůžek v domovech pro seniory v přepočtu na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let v časové řadě od roku 2007 v kraji klesá. Zatímco v roce 2007 připadlo na tisíc seniorů 28,4 lůžka, roce 2014 došlo k poklesu na 22,6 lůžka, přesto je to nad průměrem ČR a mezi kraji je to prostřední (sedmá příčka).

Domovů se zvláštním režimem bylo ke konci roku 2014 celkem 11 s 532 lůžky. Od roku 2008 se jejich počet v kraji zvýšil z šesti zařízení na jedenáct a počet lůžek se více než zdvojnásobil. V přepočtu na tisíc obyvatel ve věku 65 a více let tak vzrostl počet lůžek z 2,8 lůžka v roce 2008 na 5,1 lůžka v roce 2014. Přes výrazný nárůst, v porovnání s ostatními kraji, je to druhý nejnižší počet lůžek po Hl. městě Praha, když průměr za ČR činil 7,6 lůžka.

Graf 5.4 Obyvatelé vybraných typů zařízení sociální péče v Královéhradeckém kraji podle věku k 31. 12. 2014

Zdroj: MPSV

Kapacita výše uvedených pobytových sociálních zařízení v kraji byla v roce 2014 využita u domovů pro seniory z 94,9 %, v případě domovů se zvláštním režimem z 93,8 %. U obou typů zařízení bylo jejich využití v kraji pod průměrem ČR (96 %, resp. 95,1 %) a mezi kraji třetí nejnižší. Věkové složení klientů těchto zařízení se lišilo v souvislosti se zaměřením jednotlivých pobytových sociálních zařízení.

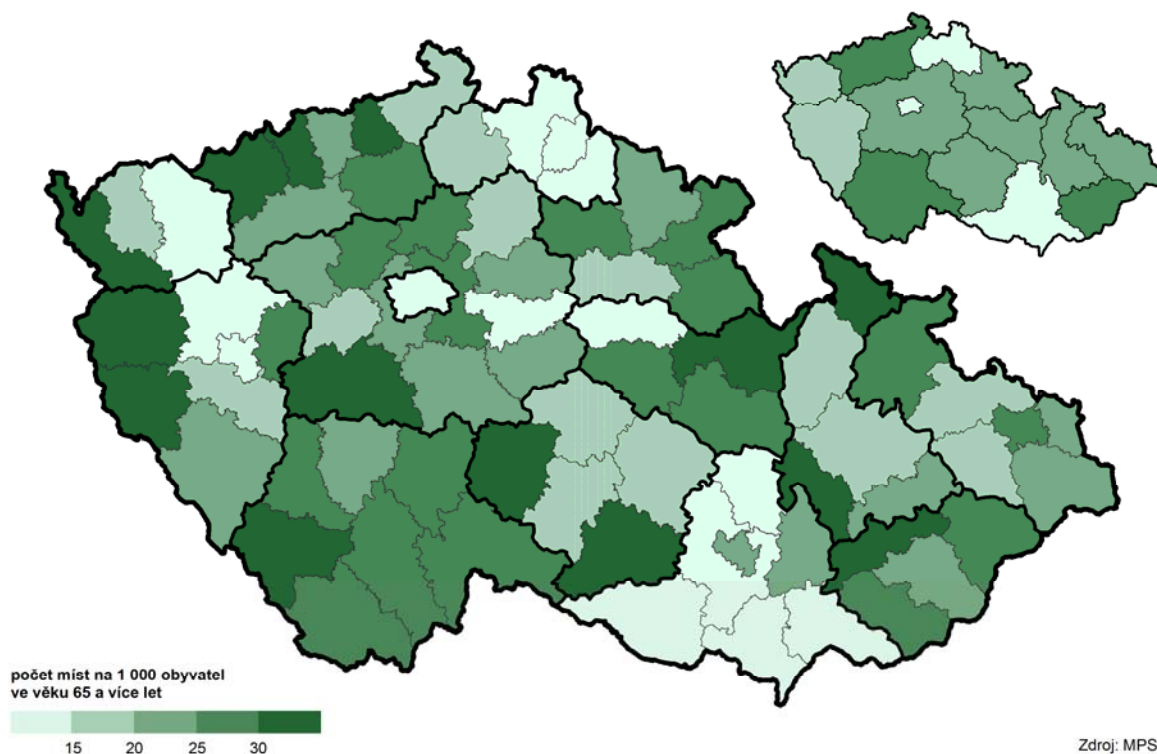
Zatímco v domovech pro seniory převažovali **klienti ve věku 86–95 let (42 %)**, v domovech se zvláštním režimem bylo nejvíc klientů ve věku 76–85 let (35,1 % z celkového počtu klientů v roce 2014) a na rozdíl od domovů pro seniory byla více zastoupena věková kategorie do 65 let věku (17,2 %). Krajské hodnoty se nijak výrazně nelišily od průměru za ČR viz graf 5.4.

Čtvrtina lůžek v domovech pro seniory se nacházela v **okrese Náchod**, po jedné pětině v okresech Hradec Králové a Trutnov. Nejméně lůžek na tisíc obyvatel ve věku 65 a více let připadlo v okrese Hradec Králové (16 lůžek), téměř dvojnásobný počet (29,1 lůžka) v okrese Náchod, což je nejvíc v Královéhradeckém kraji. Porovnáním počtu lůžek v domovech se zvláštním režimem na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let, připadlo nejvíc lůžek v okrese Rychnov nad Kněžnou (8,5 lůžka) a nejméně v okrese Náchod (2,3 lůžka).

Domovem pro seniory byly v kraji vybaveny všechny **správní obvody ORP** s výjimkou Jaroměře. U domovů se zvláštním režimem byla situace podstatně horší, pouze zhruba polovina správních obvodů (Broumov, Dvůr Králové n. L., Hořice, Hradec Králové, Kostelec nad Orlicí, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov a Vrchlabí) měla na svém území tento typ pobytového sociálního zařízení.

Značné rozdíly mezi správními obvody ORP byly v přepočtu lůžek na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let. Zatímco ve správním obvodě ORP Trutnov to bylo (10,9) lůžek v domovech pro seniory, což bylo nejméně v kraji, ve správním obvodě ORP Náchod byl počet lůžek čtyřnásobně vyšší (44,7 lůžek). V domovech se zvláštním režimem připadlo nejvíc lůžek ve správním obvodě ORP Kostelec nad Orlicí (17,1) a nejméně ve správním obvodě Vrchlabí (2 lůžka na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let).

Místa v domovech pro seniory podle okresů a krajů v roce 2013

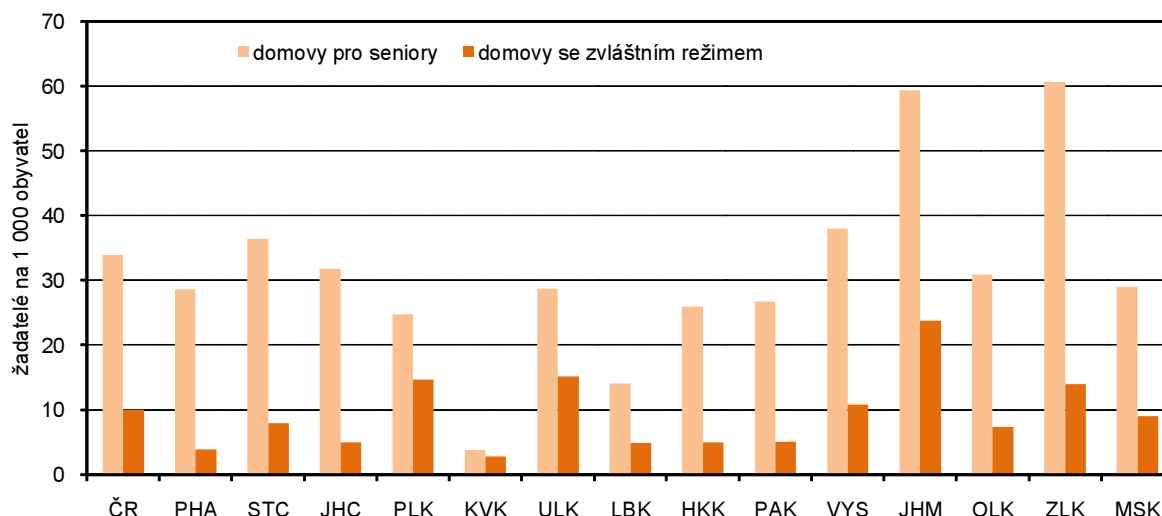

Z celkového počtu všech **žádostí o umístění** v domovech pro seniory v roce 2014 v celé ČR (63 789 žádostí) jich téměř pětina byla z Jihomoravského kraje a u domovů se zvláštním režimem (celkem 18 734 žádostí) byla více než čtvrtina žadatelů z kraje Zlínského.

Pokud počty žadatelů vztáhneme na tisíc obyvatel daného regionu v seniorském věku pak ve Zlínském a Jihomoravském kraji připadlo 61, resp. 59 žadatelů o umístění v domovech pro seniory a v Jihomoravském kraji 24 žadatelů o umístění v domovech se zvláštním režimem. To byly zdaleka nejvyšší počty žadatelů ze všech krajů. V Královéhradeckém kraji připadlo 26 žadatelů o místa v domovech pro seniory a 5 žadatelů o místa v domovech se zvláštním režimem na tisíc obyvatel ve věku 65 a více let, což byl mezi kraji shodně čtvrtý nejnižší počet.

Graf 5.5 Žadatelé o umístění ve vybraných typech zařízení sociální péče na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let podle krajů k 31. 12. 2014

Zdroj: MPSV

Data o domech s pečovatelskou službou máme k dispozici jen za rok 2010. V tomto roce obývali senioři v Královéhradeckém kraji 2 324 bytů v 68 domech s pečovatelskou službou. Nejvíce bytů, v přepočtu na 1 000 seniorů ve věku 65 a více let, připadlo v okrese Trutnov (42 bytů). Naopak necelou povinu (19 bytů na tisíc seniorů) vykázal okres Náchod, což bylo nejméně v kraji. Krajský průměr činil 25 bytů na tisíc osob v seniorském věku. Z pohledu správních obvodů ORP, nejlépe vybaven tímto typem pobytového zařízení pro seniory, byl správní obvod Trutnov, kde připadlo 52 bytů na 1 000 seniorů ve věku 65 a více let. V nejmenším správním obvodě ORP v kraji, v Novém Městě nad Metují, vykázali 6 bytů v domech s pečovatelskou službou na tisíc seniorů, to bylo nejméně v Královéhradeckém kraji.

Pečovatelská služba

Pečovatelská služba obecně je sociální služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení a jejich situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby, a to v přirozeném prostředí i ve specializovaných zařízeních. Pečovatelé pomáhají klientům s péčí o vlastní osobu (hygiena, strava) a chod domácnosti. Zprostředkovávají kontakt se společenským prostředím a pomoc při prosazování jejich práv a zájmů. Služba se většinou poskytuje za úplatu.

Tab. 5.4 Pečovatelská služba v letech 2007 až 2014

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí

	2007	2008 ¹⁾	2009 ¹⁾	2010 ¹⁾	2011 ¹⁾	2012 ¹⁾	2013 ¹⁾	2014 ¹⁾
Osoby, kterým byla poskytnuta pečovatelská služba	4 884	4 157	6 533	6 292	5 708	6 833	6 610	6 553
na 1 000 obyvatel	8,8	7,5	11,8	11,3	10,3	12,4	12,0	11,9
Výdaje na pečovatelskou službu (tis. Kč)	85 017	75 910	126 831	123 875	118 422	140 186	147 365	150 381

¹⁾ od roku 2008 jsou sociální služby vykazovány samostatně; zařízení sociálních služeb i místa v nich jsou členěna podle druhu poskytované služby; v jednom zařízení může být poskytováno více druhů sociálních služeb

V roce 2014 byla v Královéhradeckém kraji poskytnuta pečovatelská služba 6 553 klientům, na tisíc obyvatel kraje to představuje 11,9 klientů a celkové výdaje na pečovatelskou službu v tomto roce představovaly 150,4 mil. Kč.

Data v časové řadě jsou srovnatelná od roku 2008, kdy došlo ke změně metodiky. Proti roku 2008 vzrostl počet osob, kterým byla poskytnuta pečovatelská služba v kraji o více než polovinu (o 2 396 klientů) a výdaje na pečovatelskou službu se téměř zdvojnásobily (nárůst o 74,5 mil. Kč).

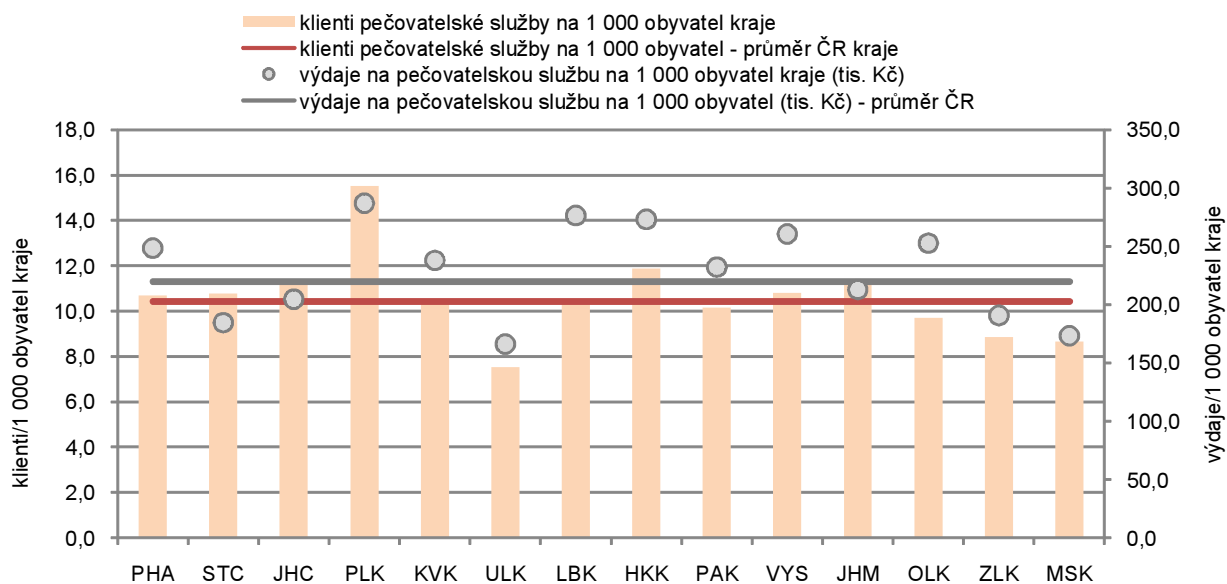

V kraji vzrostl počet osob, kterým byla poskytnuta pečovatelská služba v přepočtu na tisíc obyvatel kraje ze 7,5 klientů v roce 2008 na 11,9 klientů v roce 2014. **Mezi kraji** to byl druhý nejvyšší počet po kraji Plzeňském, kde připadlo 15,5 klientů na tisíc obyvatel, průměr za ČR činil 10,4 klientů.

Graf 5.6 Pečovatelská služba v krajích v roce 2014

Zdroj: MPSV

Výdaje na pečovatelskou službu v přepočtu na tisíc obyvatel kraje vzrostly v období 2008–2014 téměř dvojnásobně; ze 137 tisíc Kč na 273 tis. Kč. Průměr výdajů na pečovatelskou službu v ČR v přepočtu na tisíc obyvatel činil v roce 2014 celkem 220 tis. Kč. Krajská hodnota výdajů se vyšplhala nad celorepublikový průměr a mezi kraji byla třetí nejvyšší po kraji Plzeňském a Libereckém.